

ଷଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାୟ

କେବଳ ଅଭ୍ୟାସ ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ

ତଥ୍ୟଭିତ୍ତିକ ବିବରଣୀ

୬.୧. ପାଠକମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ନିମିତ୍ତ ଆଜିକାଲି ଅନେକ ସମ୍ବାଦଧର୍ମୀ ସାହିତ୍ୟ ଓ ସାହିତ୍ୟାଶ୍ରିତ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଛି । ଏହାକୁ ତଥ୍ୟଭିତ୍ତିକ ବିବରଣୀ ବା ଫିଚର କୁହାଯାଏ । କୌଣସି ଏକ ତଥ୍ୟ ଉପରେ ଆଧାରିତ ସାମାଜିକ ଚଳଣି, ସାଂସ୍କୃତିକ ବିଷୟ, ଅନୁଷ୍ଠାନ, ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପରିବେଶ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି ସମ୍ପର୍କୀୟ ଘଟଣା ଏହାର ପରିସରଭୁକ୍ତ ହୋଇପାରେ ।

ତଥ୍ୟଭିତ୍ତିକ ବିବରଣୀର ବିଶେଷତ୍ୱ :

୧. ଏହା ଯୁଗପତ୍ ସମ୍ବାଦ ଓ ସାହିତ୍ୟ ପାଠର ଆନନ୍ଦ ଦେଇଥାଏ ।
୨. ବିବରଣୀ ପାଠକ ମନରେ ଆଗ୍ରହ ସୃଷ୍ଟିକରେ ।
୩. ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ପୂର୍ବାପର ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ଘଟଣା ଏକତ୍ର ପ୍ରକାଶ କରିପାରେ ।
୪. ରଙ୍ଗୀନ ଚିତ୍ର ବା କାର୍ଟୁନ ଜରିଆରେ ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକ ଆକର୍ଷଣୀୟ କରାଯାଇପାରେ ।
୫. ସରଳଭାଷା, ଆକର୍ଷଣୀୟ ଓ କଳାତ୍ମକ ଉପସ୍ଥାପନା ଏହାର ଆଦର ବୃଦ୍ଧି କରାଏ ।
୬. ବିବରଣୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ସହ ଅତୀତ ଓ ଅତୀତ ସହ ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ତୁଳନା କରିବାରେ ସହାୟତା କରେ ।

ପ୍ରସ୍ତୁତି କୌଶଳ :

ସମ୍ବାଦ ପ୍ରସ୍ତୁତି, ପ୍ରବନ୍ଧ ଲିଖନ ଇତ୍ୟାଦି ଭଳି ବିବରଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତିର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କଳା କୌଶଳ ରହିଛି । ନିଜର ଦକ୍ଷତାକୁ ନେଇ ଲେଖକ ପ୍ରସଙ୍ଗ ବାଛି କେଉଁ ଦିଗ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରିବେ ପ୍ରଥମେ ତା’ର ଏକ ଖସଡ଼ା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବେ । ଅତି ସରଳଭାଷାରେ ପ୍ରାୟ ୧୦୦ ରୁ ୧୫୦ଟି ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ଏହାକୁ ଲେଖିବେ ।

“ଅଭ୍ୟାସ ବଳେ ଶିଶୁ ଯଥା,

ଶିଖଇ କ୍ରମେ କହି କଥା ।”

ଅଭ୍ୟାସ ବଳରେ ଶିଶୁ କଥା କହିବା ଓ ଚାଲି ଶିଖିବା ପରି ଛାତ୍ରାଛାତ୍ରମାନେ ଅଭ୍ୟାସ କରି ବିବରଣୀ ବା ଫିଚର ଲେଖି ପାରିବେ । ନିମ୍ନରେ କେତେକ ତଥ୍ୟଭିତ୍ତିକ ବିବରଣୀର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦିଆଗଲା ।

ଭୂମିପୁତ୍ର

ଡାରଉଇନଙ୍କ ବିବର୍ତ୍ତନବାଦ କହେ — ଜେଲିରୁ ଜଳଚର, ଉଭୟଚର, ସ୍ଥଳଚର ଆଦି ଜୀବସୃଷ୍ଟିପରେ ବାନରାକୃତି ମଣିଷର ଉତ୍ତର ହେଲା । ତା’ର କ୍ରମୋବିକାଶ ହୋଇ ଉଲଗ୍ନ ଅସଭ୍ୟ ବଣ ମଣିଷ ଜାତ ହେଲେ । ଗଛ କୋରଡ଼ରେ କିମ୍ବା ପଥରଗୁମ୍ଫାରେ ଆଦିମାନବ ବାସ କରୁଥିଲେ । ପରିବାର ଗଠନ କରି ସ୍ଥାୟୀ ବସତି ସ୍ଥାପନ ପରେ କୃଷିକୁ ମଣିଷ ଆପଣେଇ ନେଲା । କୃଷିକାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା ମଣିଷର ମୁଖ୍ୟ ବୃତ୍ତି ।

ମହାକାଳ ସ୍ରୋତରେ ମାନବ ସଭ୍ୟତା ଉନ୍ନତ ହେଲା । ତାମ୍ର, କାଂସ୍ୟ, ବ୍ରୋଞ୍ଜ, ଲୌହ ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ଯୁଗ ଦେଇ ସଭ୍ୟତା ଆଗେଇ ଚାଲିଲା । ଆର୍ଯ୍ୟଯୁଗରେ କର୍ମ ଅନୁସାରେ ଜାତି ପ୍ରଥା ସୃଷ୍ଟିହେଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ର: ଏହି ଚାରିଜାତିରୁ ବିଭିନ୍ନ ଉପଜାତିର ଉତ୍ତର ହେଲା । କେତେକ ସେବାକାରୀ ଶୂଦ୍ର ଜାତିକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର କୃଷିହିଁ ମୁଖ୍ୟ ବୃତ୍ତି ଥିଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ପୂଜାପାଠ କଲେ ମଧ୍ୟ କୃଷିକର୍ମକୁ ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ । କ୍ଷତ୍ରିୟମାନେ ରାଜ୍ୟରକ୍ଷାକରି ଅଖଣ୍ଡ ଭୂସମ୍ପତ୍ତିର ମାଲିକଥିଲେ । ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ ସାଙ୍ଗକୁ କୃଷିକର୍ମଥିଲା ବୈଶ୍ୟମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଜୀବିକା । ଭୂମିହୀନ ସେବାକାରୀମାନେ ଅନ୍ୟ ଜମିରେ ଚାଷ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଜୀବିକା ଉପାର୍ଜନ କଲେ । ଜାତିପ୍ରଥା ସୃଷ୍ଟିହେବା ଯୁଗଠାରୁ ଆଜିର ନବ୍ୟ-ସଭ୍ୟ ଯୁଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ହେଁ କୃଷିକର୍ମ ଏବେ ବି ଚାଲିଛି । ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ଧତି ଦୂରହୋଇ ଉନ୍ନତ ପଦ୍ଧତିରେ ତାହା ପରିମାର୍ଜିତ ହୋଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗରେ ବ୍ରାହ୍ମଣର ମୁଖ୍ୟ ଜୀବିକା ପୂଜା କର୍ମ ନୁହେଁ । ରାଜାମାନଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ନାହିଁ କି ସେମାନେ ଆଉ ଶାସକ ନାହାନ୍ତି । ବ୍ରାହ୍ମଣ କିମ୍ବା ରାଜା ନିଜର ବୃତ୍ତି ହରାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜମି ହରାଇ ନାହାନ୍ତି । ରାଜ୍ୟହୀନ ରାଜା ଓ ପୂଜାକର୍ମ ରହିତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ରାଜସେବା (ଚାକିରି) କିମ୍ବା କୃଷିକର୍ମକରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରୁଛନ୍ତି । ପୂର୍ବର ଚଷାପୁଅ ଓ ଆଜିର ଚଷାପୁଅ ମଧ୍ୟରେ ଫରକ କିଛି ନାହିଁ । ପୂର୍ବେ ସେ ଯେଉଁ କୃଷିବୃତ୍ତି କରୁଥିଲା ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ବୃତ୍ତି ମଥାରେ ତୋଳି ଧରିଛି ।

ରାମାୟଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ରାଜର୍ଷି ଜନକ ସୁନା ଲଙ୍କାରେ ଭୂମି କର୍ଷଣ କରି ଅକ୍ଷୟ ତୃତୀୟାଦିନ ଭୂମିରେ ପ୍ରଥମ ବିହନ ବୁଣୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଜାମାନେ ମଧ୍ୟ ଜମି କର୍ଷଣ କରୁଥିଲେ । ରାଜାହୋଇ ମଧ୍ୟ ଜନକ କୃଷିବୃତ୍ତିକୁ ଛାଡ଼ି ନ ଥିଲେ । କପିଳବାସୁର ରାଜା ଶୁକ୍ଳୋଦନ ମଧ୍ୟ ଲଙ୍କାରେ ଭୂମି କର୍ଷଣ କରୁଥିବା କଥା ଇତିହାସରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ । ତେବେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହେଉ କି କ୍ଷତ୍ରିୟ ହେଉ ସମସ୍ତେ ମାଟି ମାଆର ସନ୍ତାନ । କୃଷିକର୍ମ ଏକ ସାର୍ବଜନୀନ ବୃତ୍ତି । ତେଣୁ ସମସ୍ତ ମଣିଷଜାତି ହେଉଛନ୍ତି ଭୂମିପୁତ୍ର ।

ଦୋଳଯାତ୍ରା

ଓଡ଼ିଆ କଥନିକାରେ — “ବାରମାସରେ ତେର ପର୍ବ ।” ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଲା ମାସ ଅନୁସାରେ ପର୍ବସଂଖ୍ୟା ଅଧିକ । ଏପରି ମାସ ନାହିଁ ଯେଉଁମାସରେ କି ପର୍ବ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ରତୁରାଜ ବସନ୍ତ ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଓ ଚୈତ୍ରମାସରେ ରାଜତ୍ବ କରିଥାଏ । ଏହି ରତୁରେ ପ୍ରକୃତିରାଣୀ ଅପୂର୍ବଶୋଭା ବିମଣ୍ଡିତା ହୁଅନ୍ତି । ଶୀତର ପ୍ରକୋପ କମିଯାଏ । ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରୁ ମୃଦୁ ମଳୟାନିଳ ପ୍ରବାହିତ ହୁଏ । ମଳୟ ସ୍ପର୍ଶରେ ପଶୁପକ୍ଷୀଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ଜୀବକୁଳ ହର୍ଷଭଲ୍ଲାସରେ ମାତି ଉଠନ୍ତି । କର୍ମ ଜଞ୍ଜାଳରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଲୋକମାନେ ଦେବଦେବୀ ପୂଜା କରି ଆନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ କରନ୍ତି ।

ଶିବରାତ୍ରିପରେ ଫାଲ୍‌ଗୁନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ତିଥିରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ଦୋଳଯାତ୍ରା ପାଳିତ ହୋଇଥାଏ । ଦ୍ଵାପର ଯୁଗର ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ କାହାଣୀକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଏହି ଦୋଳଯାତ୍ରାର ସୃଷ୍ଟି । ଏହା ଏକ ରଙ୍ଗର ପର୍ବ ; ଫଗୁ (ଅବିର) ମଖା ହୋଲି ପର୍ବ ଅଟେ । ଗୋପପୁରର ସମସ୍ତ ଗୋପୀଗୋପାଳ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମେଳରେ ପରସ୍ପର ଅବିର ମଖାମଖି ହେଉଥିଲେ । ରଙ୍ଗପାଣି ପିଟକାରୀରେ ଭର୍ତ୍ତିକରି ପରସ୍ପରକୁ ମାରୁଥିଲେ ।

ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ ଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓ ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ଚୈତ୍ର କୃଷ୍ଣ ଦଶମୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପନ୍ଦରଦିନ ଧରି ଏହିଯାତ୍ରା ପାଳିତ ହୋଇଥାଏ । ବିଶେଷ କରି ଫାଲ୍‌ଗୁନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଯାତ୍ରାର ମହତ୍ତ୍ଵ ବେଶି । ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବିମାନରେ ବସାଇ ଲୋକେ ଅବିର ବା ଫଗୁ ଲଗାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଲୋକମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଫଗୁ ବୋଲି ଠାକୁରଙ୍କୁ ବିମାନରେ ବସାଇ ଦୋଳମଣ୍ଡପକୁ ନିଅନ୍ତି । ବଉଳ ବାସ୍ନାରେ ମହକି ଉଠୁଥିବା ଆମ୍ବତୋଟା ମଧ୍ୟରେ ଦୋଳଯାତ୍ରା ପାଳିତ ହୁଏ । ଗୋପାଳ ଜାତିର ଲୋକମାନଙ୍କର ଏହା ମୁଖ୍ୟ ପର୍ବ । ଭୋଲ, ମହୁରି, ମୃଦଙ୍ଗ ଆଦି ବାଦ୍ୟର ମୂର୍ଚ୍ଛନା ପରିବେଶକୁ ମୁଗ୍ଧରିତ କରେ । ଖୋଳ, ଝାଞ୍ଜି ବଜାଇ କାର୍ତ୍ତନର ତାଳେ ତାଳେ ଗୋପାଳମାନଙ୍କ ବେଶୁ, ଶିଙ୍ଗାନାଦ ଓ ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ ବାଡ଼ିଖେଳ ମଧ୍ୟରେ ପରୁଆର ଯାତ୍ରାମଣ୍ଡପକୁ ଯାଏ । ନାଚ, ଗୀତ, କାର୍ତ୍ତନ ଆଦି ମନୋରଞ୍ଜନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ରାତିଟି ଅତିବାହିତ ହୋଇଥାଏ । ପୁନଶ୍ଚ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପରଦିନ ରଙ୍ଗହୋରି ଖେଳି ଲୋକମାନେ ଆନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ କରିଥାନ୍ତି । ବାସ୍ତବରେ ଦୋଳଯାତ୍ରା ଏକ ମହାନ ପରମ୍ପରା ଅଟେ ।

ପ୍ରଧାନପାଟ

ପଲ୍ଲୀ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଜିଲ୍ଲା, ରାଜ୍ୟ, ଦେଶ; ବ୍ୟାପକ ଅର୍ଥରେ ଏ ସମସ୍ତ ଆମ ଜନ୍ମଭୂମି । ଏଇ ଜନ୍ମଭୂମି ଆମପାଇଁ କେତେ ବିଲ, ବଣ, ପାହାଡ଼ ପର୍ବତ, ନଦ-ନଦୀ, ପ୍ରପାତ-ନିର୍ଝର, ହ୍ରଦ-ସାଗର ଆଦି ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ଭରା ସ୍ଥାନ ସଜାଇ ରଖିଛି । ସେ ସବୁକୁ ଦେଖି ଆମେ ଆନନ୍ଦରେ ଆମ୍ବୁହରା ହେଉ ।

ଆମ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟର ଦେବଗଡ଼ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜିଲ୍ଲା । ଦେବଗଡ଼ ସହର ହେଉଛି ଏହି ଜିଲ୍ଲାର ସଦର ମହକୁମା । ଏହି ସହରର ପ୍ରାୟ ଏକ କିଲୋମିଟର ଦୂରରେ ରହିଛି ପ୍ରଧାନପାଟ ପର୍ବତ । ତହିଁରୁ ଝରି ଆସୁଥିବା ଝରଣାରୁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ଅତି ଉଚ୍ଚ ପ୍ରଧାନପାଟ ଜଳପ୍ରପାତ । ପ୍ରପାତର ଉତ୍ତରି ବିଷୟରେ ଲୋକ ପ୍ରଚଳିତ ଏକ ସୁନ୍ଦର କାହାଣୀ ରହିଛି ।

ଦ୍ଵାପର ଯୁଗରେ ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦେହତ୍ୟାଗ ପରେ ପାଣ୍ଡବମାନେ ପରୀକ୍ଷିତଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟଦେଇ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ତୀର୍ଥାଟନରେ ବାହାରିଲେ । ପୂର୍ବ ସମୁଦ୍ରକୁଳସ୍ଥ ଅର୍କକ୍ଷେତ୍ରରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କୁ ପୂଜାକରି ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନ ଭ୍ରମଣକଲେ । ପ୍ରାଚୀନ କୋଶଳ ରାଜ୍ୟରେ ଭ୍ରମଣ କଲାବେଳେ ସେମାନେ ଜଳ ନ ପାଇ ତୃଷ୍ଣାତୁର ହୋଇ ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କଲେ । ଭକ୍ତବତ୍ସଳ ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ କଷ୍ଟ ସହି ନ ପାରି କୌମୋଦକୀ ଗଦାରେ ପ୍ରଧାନପାଟ ପର୍ବତକୁ ପ୍ରହାର କରି ସାତଟି କୁଣ୍ଡ ସୃଷ୍ଟିକଲେ । ଗଦା ପ୍ରହାର ଶବ୍ଦରେ ବନଭୂମି ପ୍ରକମ୍ପିତ ହେଲା । ପାଣ୍ଡବମାନେ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଚକିତ ହେଲେ । ସାତ କୁଣ୍ଡରୁ ଜଳ ଝରି ପର୍ବତରେ ଏକ ପ୍ରପାତ ସୃଷ୍ଟିକଲା । ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଝାଡ଼େଶ୍ଵର ଶିବଲିଙ୍ଗ ସ୍ଥାପନ କରି ସେହି ଜଳରେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ । ତା ପରେ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ସହ ପଞ୍ଚଭ୍ରାତ ଜଳପାନ କରି ତୃପ୍ତ ହେଲେ ।

ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷପରେ ବାମଣ୍ଡାରେ ଗଙ୍ଗାବଂଶୀ ରାଜାଗଣ ରାଜତ୍ବ କଲେ । ପ୍ରଧାନପାଟ'ର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ତାର ମହିମା ପ୍ରଚାର ପାଇଁ ଜଣେ ରକ୍ଷି ଏହି ବଂଶର ଜନୈକ ରାଜାଙ୍କୁ ଡାକିନେଇ ଝରଣାକୁ ଦେଖାଇଲେ । ସେ ପ୍ରପାତର ଜଳକୁ ରହୁରୁପେ ଧରି ଉପରକୁ ଉଠି ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । ଏହା ଦେଖି ରାଜା ଭୀତ, ଚକିତ ହେଲେ । ସେହି ସ୍ମୃତିକୁ ସେ ସ୍ମରଣ ରଖିବାପାଇଁ ପ୍ରପାତ ଗୁମ୍ଫାରେ ରକ୍ଷିଙ୍କର ପ୍ରସ୍ତର ବିଗ୍ରହ ସ୍ଥାପନ କଲେ ।

ପ୍ରଧାନପାଟ ପ୍ରପାତ ଦୁଇଟି ଶାଖାରେ ବିଭକ୍ତ । ପ୍ରଧାନ ଶାଖାଟି ଦେବଗଡ଼ର ଉତ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଅନ୍ୟ ଶାଖାଟି ଦେବଗଡ଼ର ଉତ୍ତର-ପଶ୍ଚିମରେ କୋରଡ଼କୋଟଠାରେ ରହିଛି । ବାମଣ୍ଡାର ପ୍ରଖ୍ୟାତ ମହାରାଜା ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ତ୍ରିଭୁବନ ଦେବ କୋରଡ଼କୋଟ ଜଳପ୍ରପାତରୁ ଜଳବିଦ୍ୟୁତ ଶକ୍ତି ଉତ୍ପନ୍ନ କରାଇ ରାଜଧାନୀ ଦେବଗଡ଼କୁ ଆଲୋକିତ କରିଥିଲେ ।

ପ୍ରଧାନପାଟ ପ୍ରପାତର ଜଳ ପର୍ବତର ପାଦଦେଶରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ କୁଣ୍ଡରେ ଝର୍ଝର ଶବ୍ଦରେ ପଡିତ ହୋଇ ତଳକୁ ବହି ଯାଇଛି । ପ୍ରପାତରୁ ଛିଞ୍ଚାଡ଼ିହୋଇ ପଡୁଥିବା ଜଳରେ ପଡିତ ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ ହେତୁ ଶତ ଶତ ଲକ୍ଷଧନୁ ସୃଷ୍ଟିହୁଏ । ପ୍ରଧାନପାଟ ଜଳକୁ ରାଜା ବାସୁଦେବ ପାଇପ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ରାଜଧାନୀକୁ ଯୋଗାଇ ଦେଉଥିଲେ । ସେଇ ଜଳରେ ଲୋକମାନେ ସ୍ନାନ, ରନ୍ଧନ କରିବା ସଙ୍ଗେ ଜମିରେ ଜଳସେଚନ କରୁଥିଲେ ।

ପ୍ରଧାନପାଟ ପ୍ରପାତର ପାଦଦେଶରେ “ବସନ୍ତନିବାସ” ଓ “ଲଳିତ ନିବାସ” ନାମକ ଦୁଇଟି ରମଣୀୟ ଶୈଳନିବାସ ବାମଣ୍ଡା ରାଜା ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ତ୍ରିଭୁବନ ଦେବଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । ବସନ୍ତ ନିବାସରେ ରତୁରାଜ ବସନ୍ତ ସବୁଦିନେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥାନ୍ତି । ପ୍ରପାତର ଅନତି ଦୂରରେ ଗୋଟିଏ କୁଳରେ ଦୁଇଟି ସୁନ୍ଦର ଉଦ୍ୟାନ ରାଜା ବାସୁଦେବ ସୁଡ଼ଳଦେବଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । ହାତୀ, ବାଘ, ଭାଲୁ, ଜଳହସ୍ତୀ, କୁମ୍ଭୀର, ସନ୍ଥାସୀ, ନର୍ତ୍ତକୀ ଆଦି ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ସିମେଣ୍ଟ ନିର୍ମିତ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଉଦ୍ୟାନର ଶୋଭା ବଢ଼ାଉଥିଲା । ଲୋକମାନଙ୍କର ଅମାନୁଷିକ ଅତ୍ୟାଚାର ଯୋଗୁଁ ଉଦ୍ୟାନଟି ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଛି । ପ୍ରଧାନପାଟ ରୋଗୀ, ଭୋଗୀ, ଉତ୍ତମଙ୍କପାଇଁ ଆମୋଦଦାୟକ ସ୍ଥଳୀ ଅଟେ । ବଣଭୋଜି ପାଇଁ ବର୍ଷସାରା ଏଠାକୁ ଅନେକ ଲୋକ ଆସନ୍ତି ।

ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗୀ ମହାରାଜା ବାସୁଦେବ ସୁଡ଼ଳଦେବ ଓ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ତ୍ରିଭୁବନଦେବଙ୍କ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଶିଷ୍ଟ କବି ଏବଂ ଲେଖକମାନେ ଆସି ଏହି ସ୍ଥାନରେ ସେମାନଙ୍କର ସାହିତ୍ୟ ସାଧନା କରୁଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଶା-ପୁସ୍ତକାଳୟରେ ‘ପ୍ରଧାନପାଟ’ ପଦ୍ମପୁଷ୍ପତୁଲ୍ୟ ଶୋଭାପାଉଛି ।

ଆମ ସଂସ୍କୃତିରେ ଅକ୍ଷୟ ତୃତୀୟା

ଓଡ଼ିଶାରେ ପାଳିତ ହେଉଥିବା ପର୍ବଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟା ହେଉଛି ଏକ ମହାନ କୃଷି ଭିତ୍ତିକ ସାମାଜିକ ପର୍ବ । ବୈଶାଖ ମାସ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ତୃତୀୟା ଦିନ ଏହି ପର୍ବଟି ପାଳିତ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ଦିନଟିକୁ ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟା କାହିଁକି କୁହାଯାଏ ତାର ଅନେକ କାରଣ ରହିଛି । ସତ୍ୟଯୁଗରେ ପ୍ରବଳ ପ୍ରତାପୀ ଅକ୍ଷୟାସୁରର ଅତ୍ୟାଚାରରେ ପୃଥିବୀ ଥରହର ହେଲା । ଦେବତାମାନେ ତା ଭୟରେ ସ୍ୱର୍ଗଛାଡ଼ି ପଳାୟନ କଲେ । ଭଗବାନ ବିଷ୍ଣୁ ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟା ଦିନ ଅକ୍ଷୟାସୁରକୁ ନିଧନ କରି ପୃଥିବୀକୁ ଶାନ୍ତ କଲେ । ଅକ୍ଷୟାସୁର ନାମରେ ଏହି ଦିନଟିକୁ ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟା ବୋଲି କୁହାଗଲା । ସୃଷ୍ଟି ଆରମ୍ଭରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୟକୁ ଚାରିଟି ଯୁଗରେ ଭାଗ କରାଯାଏ । ଚାରିଯୁଗ ହେଲା ସତ୍ୟ, ତ୍ରେତୟା, ଦ୍ୱାପର ଓ କଳି । ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟା ଦିନଟି ଆଦି ସତ୍ୟଯୁଗର ପ୍ରଥମ ଦିବସ । ଏହିଦିନ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଏହିଦିନ କୃଷକମାନେ ନିଜ ନିଜ ଜମିରେ ବିଧିପୂର୍ବକ ମୁଠି ଅନୁକୂଳ କରିଥାନ୍ତି । ଧାନ ହେଉଛି ଅକ୍ଷୟ ବୀଜ । ତେଣୁ ପ୍ରଥମ ଧାନବୁଣା ଦିନଟିକୁ ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟା କହିବା ସମୀଚୀନ ଅଟେ । ‘ସ୍କନ୍ଦ ପୁରାଣ’ର ଉତ୍କଳଖଣ୍ଡରେ “ନୀଳାଦ୍ରି ମହୋଦୟ” ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥନିର୍ମାଣ ବିବରଣୀ ବର୍ଣ୍ଣିତ । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ଏ ଯାବତ୍ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପବିତ୍ର ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟା ଦିନରୁ ସଂପାଦିତ ହୋଇ ଆସୁଛି । ତେଣୁ ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟା ଦିନଟି ଆମପାଇଁ ପବିତ୍ର ଅଟେ ।

ଏହି ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟା ଦିନଠାରୁ ମହାପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ଲିଙ୍ଗରାଜ ମହାଦେବଙ୍କର ଚନ୍ଦନ ଯାତ୍ରା ଉତ୍ସବ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାସ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଅଷ୍ଟମୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୨୧ ଦିନ ବ୍ୟାପୀ ଚନ୍ଦନ ଯାତ୍ରା ପର୍ବ ପାଳିତ ହୋଇଥାଏ । ସ୍କନ୍ଦ ପୁରାଣର ଉତ୍କଳଖଣ୍ଡରେ ତ୍ରିକାଳଙ୍କ ମହାମୁନି ଜୈମିନୀ ରକ୍ଷିମାନଙ୍କୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଯାତ୍ରାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନାକରି ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟାର ମାହାତ୍ମ୍ୟ କହିଛନ୍ତି ।

ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟା ପୂର୍ବଦିନ କୃଷକମାନେ ଜମିରେ ପାଣି ପକାଇ ରଖନ୍ତି । ନୂତନ ଲଙ୍ଗଳ, ନୂତନ କାଙ୍କ, କୋଡ଼ି, କୋଦାଳ, ନୂତନ ଭାର, ଶିକା, ଧାନ ଗଉଣି ଓ ଶୁକ୍ଳଧାନ ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି । ତୃତୀୟାଦିନ ପାହାନ୍ତା ପ୍ରହରରୁ ଶେଯରୁ ଉଠି ସ୍ନାନ ଶୌଚ ପୂର୍ବକ ନବବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ କରନ୍ତି । ଘର ସାମଗ୍ରୀକୁ ଗୋମୟ ଦ୍ୱାରା ଲିପି କଳସ ସ୍ଥାପନ କରି ଦୀପ ଜଳାନ୍ତି । ନୂତନ ଭାରରେ ଧାନ ଗଉଣି, ପୂଜାସାମଗ୍ରୀ ଓ ଜଳ ଧରି ବାହାରି ପଡ଼ନ୍ତି । ଶଙ୍ଖ, ଘଣ୍ଟ ବଜାଇ ଓ ହୁଳହୁଳି ଦେଇ ଗୃହିଣୀମାନେ ଶୁଭକାମନା କରି ସ୍ୱାମୀମାନଙ୍କୁ କ୍ଷେତକୁ ପଠାନ୍ତି । ଜମିରେ କୃଷକ ବିଧିପୂର୍ବକ ଭୂମିପୂଜା ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜାକରି ଅଧିକ ଫସଲ ଅମଳର ଆଶାରେ ଧାନମୁଠି ଅନୁକୂଳ କରନ୍ତି । ଘରେ ଘରେ ଆନନ୍ଦ ଲହରୀ ଖେଳିଯାଏ । ଅରୁଆ ଚାଉଳର ଖେରୁଡ଼ି ଓ ପିଠାପଣା କରି ଗୃହିଣୀମାନେ ନୂତନ ପଳାଶ ପତ୍ରରେ ପରିବାରର ସଭିଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତି । ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଏହିଦିନ ଶାଗ ଖାଇଲେ ଜମିରେ ଅଧିକ ଘାସ ଜନ୍ମିଥାଏ । ତେଣୁ ଲୋକମାନେ ଏ ଦିନ ଶାଗ ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟା ଦିନଟି ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଲୁଇଁପୂଜନ ଦିବସ ଭାବେ ଖ୍ୟାତ । ଲୁଇଁମାନଙ୍କୁ ଘରକୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣକରି ନୂତନ ବସ୍ତ୍ର ଦେଇ ଫଳମୂଳ ଖୁଆଇ ଆପ୍ୟାୟିତ କରାଯାଏ । ଲୋକମାନେ ପରସ୍ପରକୁ କାକୁଡ଼ି, ତରଭୁଜ, ଆମ୍ବ, ଖଜୁରୀ, ଲିଚୁ, କେନ୍ଦୁ ଆଦି ଫଳ ଖୁଆଇ ଆନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ କରନ୍ତି ।

ଅକ୍ଷୟତୃତୀୟା ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କୃତିର ଶୁଦ୍ଧିମତ୍ତ ପ୍ରତୀକ । ଧାର୍ମିକ ତଥା କୃଷିଭିତ୍ତିକ ପର୍ବଭାବରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲାଭକରି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଛି ।

ଅରଣ୍ୟ ସଂପଦ

ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତ୍ର ଆଦି ଯୋଗାଉଥିବା କୃଷିଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଫସଲ କୁହାଯାଏ । ଜମିରେ ବିହନ ବୁଣି କିମ୍ବା ରୋପଣକରି ଫସଲ କରାଯାଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଅରଣ୍ୟ ଫସଲ କହିଲେ ଅରଣ୍ୟ ସଂପଦ ଯଥା ବୃକ୍ଷଲତା, ଜୀବଜନ୍ତୁ ଓ ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ ଆଦିକୁ ବୁଝାଇଥାଏ । ଜମିର ଫସଲ ପରି ଅରଣ୍ୟ ଫସଲକୁ ଚାଷ କରାଯାଏ ନାହିଁ । ତାହା ଆପେ ଆପେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ମାଆ ଗଛର ମଞ୍ଜି ପବନରେ, ଜଳସ୍ରୋତରେ କିମ୍ବା ଜୀବଜନ୍ତୁମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଅନ୍ୟତ୍ର ପରିବାହିତ ହୋଇ ଭୂମିରେ ପଡ଼ି ଅଙ୍କୁରୋଦ୍ଗମ ହୋଇଥାଏ । କୃଷିଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟପରି ଅରଣ୍ୟ ଫସଲର ଉପକାରିତା ବ୍ୟାପକ । ଖାଦ୍ୟ, ବସ୍ତ୍ର, ବାସଗୃହ ଆଦି ମନୁଷ୍ୟର ମୁଖ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକ ଏହା ପୂରଣ କରିଥାଏ । ଚାଷକର୍ମ ନ ଜାଣିଥିବା ଆଦିମମାନବ ଅରଣ୍ୟରୁ ଫଳ, ମୂଳ, ମାଂସ ଆଦି ସଂଗ୍ରହକରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରୁଥିଲା । ଗଛର ଫଳ, ମୂଳ ଓ ପଶୁପକ୍ଷୀଙ୍କ ମାଂସ ହେଲା ଖାଦ୍ୟ, ଗଛର ପତ୍ର ଓ ବକଳ ହେଲା ବସ୍ତ୍ର ଏବଂ ଗଛ କୋରଡ଼ ଯୋଗାଉଥିଲା ବାସସ୍ଥାନ । ଆଜିକାଲି ଜମିରେ ଚାଷ କରାଯାଉଥିବା ଖାଦ୍ୟଶସ୍ୟ, ତୈଳବୀଜ, ତନ୍ତୁ ଜାତୀୟ ଫସଲ, ପାନୀୟ, ଅର୍ଥକରୀ ଫସଲ ଓ ଫଳମୂଳର ଜନନୀ ହେଉଛି ଏହି ଅରଣ୍ୟ । ଆଦିମ ଶସ୍ୟ ଏହି ଅରଣ୍ୟରୁ ହିଁ ମିଳିଥିଲା । ମନୁଷ୍ୟ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଯେପରି ଉନ୍ନତ ହେଲା ଠିକ୍ ସେହିପରି ଶସ୍ୟର ମଧ୍ୟ ଉନ୍ନତି ଘଟିଲା ।

ଏବେ ମଧ୍ୟ ଅରଣ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟ, ବସ୍ତ୍ର ଓ ବାସଗୃହ ଯୋଗାଇ ଦେଉଛି । ଅରଣ୍ୟ ବୃକ୍ଷ ନିମନ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହାୟକ । ଗଛର ଚେର ମାଟିକୁ ଜାବୁଡ଼ିଧରି ମୃତ୍ତିକା ସଂରକ୍ଷଣ କରୁଛି । ଅମ୍ଳଜାନ ଦେଉଛି ଓ ଅଙ୍ଗାରକାମ୍ଳ ନେଉଛି । ପରିବେଶକୁ ସନ୍ତୁଳିତ କରୁଛି ।

ଅରଣ୍ୟରୁ ମିଳୁଥିବା କାଠ, ବାଉଁଶ, ସବାଇଘାସ, ଲାଖ, ଝୁଣା, ଶିଙ୍ଗ, ଚମଡ଼ା, ହାତୀଦାନ୍ତ, ହରିଡ଼ା, ବାହାଡ଼ା, ଅଅଁଳା, ଔଷଧୀୟ ଚେରମୂଳ, କେନ୍ଦୁପତ୍ର, ଅଠା ଆଦିରେ ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଉଛି । କାଗଜ ଶିଳ୍ପ, ରବର ଶିଳ୍ପ, ଦିଆସିଲି କାରଖାନା, ବିଭିନ୍ନ ଖେଳନା ଶିଳ୍ପ ଆଦି ଅରଣ୍ୟ ସଂପଦ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ । କାଠମଣ୍ଡରୁ ରେୟନ ବସ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ ତିଆରି ହେଉଛି ।

ଅରଣ୍ୟ ବନ୍ୟପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ । ସେମାନେ ଅରଣ୍ୟର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅରଣ୍ୟ ସୁରକ୍ଷା କରିଥାନ୍ତି । ହାତୀ, ବାଘ, ଭାଲୁ ଆଦି ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁଙ୍କ ଭୟରେ ଲୋକମାନେ ଅରଣ୍ୟକୁ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଅରଣ୍ୟ ଆମର ଅମୂଲ୍ୟ ସଂପଦ । ତାର ସୁରକ୍ଷା ଆମର ପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ନିର୍ବିଚାରରେ ଲୋକମାନେ ଗଛକାଟି ଅରଣ୍ୟ ନଷ୍ଟ କରୁଛନ୍ତି । ଗଛର ଉପକାରିତା ବିଷୟରେ ଲୋକଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ସଚେତନ କରାଇଲେ ଅରଣ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହେବନାହିଁ । କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରୀୟ ବନୀକରଣ ଓ ସାମାଜିକ ବନୀକରଣ ଦ୍ଵାରା ଗ୍ରାମର ପରିବେଶ ସୁରକ୍ଷାହେବ । ସରକାର ତଥା ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରେ ଗ୍ରାମ କମିଟିମାନ ଗଢ଼ାଯାଇ ଜଙ୍ଗଲ ସୁରକ୍ଷା କରାଯାଉଛି । ସରକାରଙ୍କର ବନ ମହୋତ୍ସବକୁ ସମ୍ମାନ ଦେଇ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ଗଛ ଲଗାଇ ଅରଣ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ଉଚିତ୍ । ଅଗ୍ନିଦାଉରୁ ଅରଣ୍ୟକୁ ରକ୍ଷାକରିବା ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଆମେ ଅରଣ୍ୟର ଯନ୍ ନେଲେ ସେ ଆମକୁ ପୁଅପରି ପାଳିବ, ପୋଷିବ । କଥାରେ ଅଛି;

“ପୁଅସିନା ପୋଷେ ମା’ ବାପକୁ,
ଗଛ ପାଳେପୋଷେ ବହୁ ଲୋକଙ୍କୁ ।”

